

רשק
שיעורי
תורה

היכלי תורה

יום וערש"ק בחוקתי מז אייר תשע"א ♦ דף היומי בכלי: מנחות עא ירושלמי: עירובין ה

ואכלתם לחמכם לשבע וגו' ונתתי שלום בארץ..

ברש"י: אוכל קימעא ומתברך במעיו, שמא תאמרו הרי מאכל הרי משתה אם אין שלום אין כלום, תלמוד לומר אחר כל זאת, 'ונתתי שלום ישראל'.

יש לפרש כי הברכה שתשרה בלחם, היא הנותנת ומביאה בעקבותיה את האמירה: הרי מאכל הרי משתה, אם אין שלום אין כלום.

אמרו בגמרא (ברכות כ ב): אמרו מלאכי השרת לפני הקדוש ברוך הוא, רבונו של עולם, כתוב בתורתך 'אשר לא ישא פנים ולא יקח שחד', והלא אתה נושא פנים לישראל, דכתיב 'ישא ה' פניו אליך'. אמר להם, וכי לא אשא פנים לישראל שכתבתי להם בתורה 'ואכלתם ושבעתם וברכת את ה' אלקיך', והם מדקדקים על עצמם עד כזית ועד כביצה. נמצא שנושאת הפנים שנושא הקדוש ברוך הוא לישראל היא בשכר שמחמירים על עצמם בברכת המזון, שמן התורה אין אדם מתחייב בברכת המזון עד שיאכל כדי שביעתו, ומדרבנן נתחייב אף אם לא שבע מאכילתו, ואם אכל כזית חייב לברך אליבא דרבי מאיר, ולרבי יהודה כאשר אכל כביצה.

כאשר תשרה הברכה בלחם, ואדם אוכל קימעא כזית או כביצה ומאכלו מתברך במעיו והוא שבע ממנו, הרי ניטלה מישראל האפשרות להחמיר על עצמם בברכת המזון מדאורייתא. ממילא חסרה להם הסיבה שבגינה נושא הקדוש ברוך הוא פניו לישראל, וכאשר חס ושלום אין הקדוש ברוך הוא נושא פנים לישראל, עלולה להעדר מהם ברכת השלום שהרי ברכת השלום באה לישראל באותה נשיאת פנים שנושא להם הקדוש ברוך הוא, שכך אומר הכתוב: 'ישא ה' פניו אליך וישם לך שלום'.

הברכה במאכלים שאדם אוכל מהם קימעא ומתברך במעיו, צריכה תיכף לה להבטחה 'ונתתי שלום בארץ', כי מחמת שהיא נוטלת את החומרא של ברכת המזון בכזית ובכביצה, היא מעוררת לדאגה: שמא תאמר הרי מאכל הרי משתה, אם אין שלום אין כלום.

עפ"י פנים יפות

נושאי הדף בעלון

מעלת לימוד התורה
מעומד.....מנחות עב

אם יכול למכור מצוותיו
לחבירו.....מנחות עג

השבת גזל הגר בזמן
הזה.....מנחות עד

אותיות יווניות, ודמיון לאותיות
עבריות.....מנחות עה

ברכת שהחיינו על התמנות
לרבנות.....מנחות עו

ברכה על קניידלאך [- כופתאות] לחם
מטוגן ו'מצה ברי'.....מנחות עז

אמירת מזמור לתודה
בתפילה.....מנחות עח

כפתור ופרח.....עמוד 5

מעלת לימוד התורה מעומד

בגמרא, אמר ליה רבי אלעזר לרבי יאשיה שבדורו, לא תשב על ברכיך עד שתפרש לי משנה זו וכו'. וכתב בבן יהוידע (מכות ג:), שמה שאמר 'לא תשב על ברכיך', רמז לו בזה ששמועה זו שמבקש הוא ממנו לפרשה לו היא חביבה עליו כתורתן של ראשנים שהיו לומדים הלכות בבית המדרש מעומד, כמו שאמרו במשנה (סוטה מט.) משמת רבן גמליאל בטל כבוד התורה, ופירש הרע"ב (פ"ט מט"ו) מפני שמקודם היו לומדים בבית המדרש מעומד.

ולטוב יזכר רבינו החיד"א שהיה נוהג ללמוד לביל חג השבועות ובליל הושענא רבה את סדר הלימוד הקדוש [הנקרא 'תיקון'] מעומד, כמו שמוכח בספר זכרונותיו.

והנה התוספות בבכורות (לו. ד"ה עמד) הביאו מהירושלמי (נדרים פ"ה ה"ח) שדרשו ממה שנאמר (דברים י"ז) 'ועמדו שני האנשים' בוי"ו, שהשואל שאלה בהלכות והגדות צריך לעמוד.

בצל"ח (ברכות כז:) כתב, שאף על פי שכבר אחר מיתת רבן גמליאל התחילו התלמידים ללמוד מיושב, היינו שהיה להם רשות לעשות כן כיון שמחמת חולי שירד לעולם מחלו הרבנים על כבודם בזה, אבל אף על פי כן התלמידים אשר היו בריאים היו מעצמם עושים כבוד לתורה ולמדו מעומד, ולא עוד אלא שלא לכל התלמידים היה רשות לישב, אלא רק לאותם שהגיעו לכלל תלמיד חבר.

ולהלכה כתב בשו"ע (יו"ד ס"י רמו ס"ג) שאין שואלים מעומד ואין משיבים מעומד. **והרמ"א** כתב, שיש אומרים כששואלים דבר הלכה צריך לעמוד. **והש"ך** (ס"ק יא) תמה על דברי **הרמ"א**, כיון שנקט שכל דברי התוספות בבכורות בשם הירושלמי אינם אלא בזמן הבית, שהתוספות שם דברו על רבי צדוק שהיה בזמן הבית, ובזמן הבית ודאי היה המנהג לשאול מעומד ובזה גם השו"ע מודה, אבל בזמן הזה אחר שמת רבן גמליאל שירד חולי לעולם אין מי שסובר שצריך לשאול מעומד, ושלא כרמ"א, והניח בצ"ע.

אמנם כבר העירו האחרונים שקושיית הש"ך תמוהה, שבסוף סוטה הגירסא היא משמת רבן גמליאל הזקן בטל כבוד התורה, ורבן גמליאל הזקן היה לפני החורבן, ובבכורות מודבר ברבן גמליאל דיבנה שהיה אחר החורבן, ואף על פי כן נקטו התוספות שגם אז נשאר הדין שהשואל שאלה בהלכות והגדות צריך לעמוד, וכדברי **הרמ"א** (קרבן נתנאל מגילה פ"ג ס"א אות ב, הגהות יד שאול להשו"מ על הש"ך יו"ד שם, וראה ברכ"י שם). אך **ביד אברהם** (יו"ד שם) הוכיח מהרשב"א והר"ן שלא גרסו בגמרא בסוטה שהיה זה רבן גמליאל הזקן.

ומדברי הבן יהוידע הנזכרים, נראה שיש ענין לעמוד אף בזמן הזה בזמן הלימוד, וראה עוד בפרשת דרכים (דרוש טו) שהאריך בפרטי דיני הלימוד מעומד, וע"ע **קנה חכמה** (תלמוד תורה פ"ד ה"ב). ומה שכתבו בני השו"ע הרב בהקדמה לשו"ע, שבהיותו [- השו"ע הרב] בק"ק מאהליב שאצל נהר דניסטור חזר על כל התלמוד בפעם **הט"ז** בעמידה, לילה ויום בלי הפסק, כאשר עיני הכל ראו.

אם יכול למכור מצוותיו לחבירו

מבואר בסוגייתנו, שאין כהן רשאי לחלוק עם חבירו הכהן מנחות כנגד זבחים, כלומר שבעת חלוקת הקרבנות לכהנים, לא יאמר לחבירו טול אתה זבחים ואני מנחות כנגדם, שנאמר (ויקרא ז ט) 'וכל המנחה וגו' לכל בני אהרן תהיה איש כאחיו', והיינו שלא יחלקו זה כנגד זה אלא יחלקו את המנחות בין כולם. וכן מבואר שבשאר הקרבנות והמנחות לא יחלקו זה כנגד זה.

התוספות ישנים (קידושין נב: ד"ה אע"ג) כתבו, שכהן רשאי למכור את חלקו בקרבן לכהן אחר. וביאר **באבני נזר** (אהע"ז חידושים מסכת קידושין ס"י תנא) בדברי התוספות ישנים, שמה שמבואר בסוגייתנו שאסור להחליף קדשים בקדשים, אין הטעם משום שהם ממון גבוה ואסור לסחור בממון גבוה, שאם זה היה הטעם אף למכור חלקו יהיה אסור, והתו"י התיר זאת.

אלא האיסור המבואר בסוגייתנו הוא משום גזירת הכתוב, שאין הכהן יכול לחלוק עם חבירו מנחות כנגד זבחים וזבחים כנגד מנחות. וביתר ביאור כתב **באבני נזר** (שם ס"י תנא אות ג), שמה שזיכתה התורה לכהנים לאכול זבחים וקדשים משולחן גבוה, אין הכוונה שהתורה הקנתה להם את הקדשים להיות שלהם ממש, אלא זיכתה להם התורה רק לענין מה שהתירה להם לעשות בהם, והיינו לאכילה, וכיון שגילתה התורה שאסור להם לחלוק בקדשים, חשוב אינו שלהם לענין זה, ויש להם זכות רק לענין מה שהתורה התירה להם לעשות בזה.

נמצא מבואר מדברי התוספות ישנים, שיכול אדם למכור את מצוותיו, שהרי כתב שיכול הכהן למכור את חלקו בקרבן לחבירו, והיינו שאת המצוה שבידו הוא מוכר לחבירו, ורשאי בזה.

וכן כתב **בשלטי הגבורים** (ב"ק לב: אות ג), שאדם יכול למכור את מצוותיו, שהרי מצינו בגמרא (ב"ק צא:): שאדם החוטף מצוה מחבירו, כגון ששחט וקדם חבירו וכיסה את הדם, חייב החוטף ליתן לבעל המצוה עשרה זהובים, הרי שיש שוויות של עשרה זהובים למצוה, ומשמעות הדבר שאף יכול למוכרה ולקבל תמורתה מעות.

והוסיף **בשלטי הגבורים**, שדין זה שיכול למכור את המצוה, לא נאמר אלא רק אם מוכר את המצוה לפני שיקיימנה, אך לאחר שכבר קיים את המצוה שוב אינו יכול למוכרה.

וביסוד שיטתו שיכול למכור מצוותיו, ביאר במשיב דבר (שו"ת, ח"ג ס"י יד), שכשמוכר לחבירו את המצוה, אין הכוונה שהוא קנין גמור שמועיל הקנין להיות המצוה שלו כמכירת חפץ שכשמוכרו לחבירו עובר החפץ לבעלות הקונה, אלא גדר הקנין הוא שהמצוה של הקונה עד שיחזור בו המוכר, ורשות ביד המוכר לחזור בו כל אימת שירצה, אולם כל עוד שהמוכר לא חזר בו, המצוה מכורה לקונה.

אולם **הפרי מגדים** (יו"ד ס"י כח שפ"ד ס"ק לז) כתב, שאין לאדם למכור מצוותיו, משום שנאמר (משלי כג כג) 'אמת קנה ואל תמכור'. אכן כתב, שאף שאינו רשאי למכור מצוותיו, מכל מקום רשאי לכבד את חבירו במצוה, משום שאינו כדרך מכירה.

השבת גזל הגר בזמן הזה

פסק הרמב"ם (שבועות פ"א ה"ח-ט), שבועת הפקדון כיצד, כל מי שיש ממון חבירו בידו, בין פקדון בין מלוה, או שגזלו או עשקו או מצא לו אבידה ולא החזירה וכיוצא בזה, ותבע ממנו ממון שיש לו בידו וכפר בו הרי זה עובר בלא תעשה, ואם נשבע לו על שקר על ממון שכפר בו הרי זה עובר בלאו אחר. ומה הוא חייב על שבועת הפקדון ששקר בה, משלם את הקרן שכפר בו עם תוספת חומש, ומקריב אשם ודאי בין שהיה מזיד בין שהיה שוגג.

והנה בסוגייתנו דרשה הגמרא ממה שנאמר (במדבר יח ט) 'זה יהיה לך מקודש הקדשים מן האש כל קרבנם וגו' אשר ישיבו לי קודש קדשים לך הוא ולבניך', זה גזל הגר. ופירש רש"י, שאם גזל מגר שאין לו יורשים ונשבע לו לשקר, הקרן שגזל צריך להחזיר לכהנים, ויביא קרבן אשם על השבועה שכפר ונשבע לו, וזהו שנאמר 'לך הוא'.

לענין אדם שגזל מגר בזמן הזה, ומת הגר ורוצה הגולן לשוב בתשובה, כתב בשו"ע (ח"מ סי' שסז ס"ו) הגוזל את הגר ונשבע לו, ומת הגר בלא יורשים וכו', חייב להוציאה מתחת ידו. וכתב הדר"שה (שם אות ו), שיתן את הכסף לארנקי של צדקה.

וכן כתבו הנודע ביהודה (שו"ת, מהדו"ק או"ח סי' כ) והמנחת חינוך (מצוה קכט אות ט, יט), שדין השבת גזל הגר שמת לכהנים, אינו נוהג בזמן הזה, משום שהתורה קראה לכסף זה 'אשם', כמבואר בגמרא (ב"ק קי.), וכהיום אין לנו בית המקדש ואין לנו אנשי משמר שיקבלו את המעות, לפיכך פטור [אולם אם הגר חי ונשבע וכחש לו, חייב חומש אף בזמן הזה]. וכן ביאר הסמ"ע (שם ס"ק יח), שמכיון שכסף ההשבה נקרא 'אשם', ובזמן הזה אין אפשרות להקריב אשם, יתנו לארנקי של צדקה.

אולם בשאלות (שאלתא קיט) הביא את הדין של גזל הגר, וכתב שמעות אלו שרוצה להשיב יתנם לכהנים. וכתב בהעמק שאלה (שם אות ב), שמשמע מדברי השאלות, שדין גזל הגר שניתנים לכהנים נוהג גם בזמן הזה, לפי שאין דרכו של השאלות להביא דינים שאינם נוהגים בזמן הזה, ומאחר והביא את הדין בהלכותיו, משמע שסובר שמצוה זו נוהגת אף היום.

וכן כתב החזון איש (ב"ק סי' כ"ט ז), שמכיון שמבואר בגמרא (ב"ק קי:) שכסף מכפר מחצה, כלומר שמלבד האשם שמכפר לו, אף השבת הכסף מכפרת לו, אם כן דין זה הוא בין בגזל הגר ובין בגזל מכל אדם, וממילא גם בזמן הזה נוהג דין ההשבה לכהנים, שלא גרע מגזל רגיל שחייב להשיב.

במשנת יעקב (כלי המקדש פ"ד ה"ג) ביאר את מחלוקת הפוסקים אם בזמן הזה נוהג השבת גזל הגר לכהנים או לא, שנחלקו אם דין גזל הגר כדין קרבן ממש או לא, שהדרישה סובר שדין הכסף כדין קרבן האשם, שהרי אף הכסף נקרא 'אשם', וכשם שהקרבן צריך מקדש ומזבח, כן השבת הכסף צריך מקדש ומזבח, ובזמן הזה שאין מקדש ומזבח אין עליו חיוב זה.

אך השאלות סובר שאין דינו כקרבן ממש, וכל מה שבידו לעשות חייב גם בזמן הזה, ומכיון שבזמן הזה יכול ליתן את הכסף לכהן יתנו לכהן, אף על פי שמחמת שאין לנו בית המקדש אינו יכול להביא את האשם.

אותיות יווניות, ודמיון לאותיות עבריות

מבואר בסוגייתנו שהיה הכהן מושח את מנחות הרקיקין בשמן כמין צורה של כי, והגמרא (עה). מבארת שהכוונה לכי יוונית. וכתב רש"י (ד"ה כמין), שהוא כמין כ"ף יוונית, שבלשונינו קוראים לכ"ף שלהם כי. שיטות רבות נאמרו בצורת אות זו, רש"י בכת"י (ד"ה כי) פירש, שצורת כי יוונית הוא כעין אות טי"ת שלנו. ורש"י בפירושו על התורה (שמות כט ב) פירש, שהוא כמין נו"ן שלנו. והתוספות (עה. ד"ה כמין) הביאו בשם רש"י בפירושו בחומש, שהוא כמין גימ"ל שלנו. והביאו התוספות, שיש מפרשים שהוא כמין נו"ן, או כמין כ"ף. ועוד ביאורים נאמרו בצורת אות זו.

ותמהו המפרשים, שאם אכן צורה של כי יוונית קיימת אף באותיות עבריות שלנו, מדוע נקטה המשנה דווקא את האות היוונית, והיה לה לנקוט את מאותיות הקודש. והנה בגמרא בסוכה (ו:): מבואר, שסוכה שאין לה שלש דפנות פסולה, ואם היו לה שתי דפנות גמורות זו בצד זו, עושה עוד דופן ברובח יותר מטפח ומעמידו סמוך לאחת הדפנות. ופירשו רש"י (שם ד"ה שתיים) והרמב"ם (סוכה פ"ד ה"ב), שהכוונה שתי הדפנות עומדות כמין גאם יוונית. וכתב רבינו מנוח על הרמב"ם (שם), שגאם יוונית הוא אות גימ"ל יוונית, והוא דומה לאות דל"ת עברית. והוסיף, שמה שמצאנו בש"ס (ראה עירובין נה. פסחים ח: ב"ב סב.) שחז"ל נקטו לשון של גאם יוונית, ולא אמרו כמין דל"ת, לפי שלא רצו לתאר באותיות הקודש דברים של חול, וזאת משום שהגדולים הפליגו בקדושת התורה וכבודה. אמנם דברי רבינו מנוח נאמרו במקום שמשתמשת בגמרא באות יוונית לתיאור דבר של חול, אך בסוגייתנו המשנה מתארת באות יוונית את משיחת המנחות, והוא דבר של קודש, ודברי רבינו מנוח לא יעלו ארוכה לסוגייתנו.

וכתבו בבאר שבע (הוריות יב: ד"ה מאי) ובמנחם שלמה (כריתות ה: סי' פה), שהגמרא לא נקטה אות עברית, משום שלכ"ף יוונית אין דמיון מוחלט לאחת מאותיות הקודש שלנו, אמנם הכ"ף היוונית דומה לאחת מאותיות הקודש [כמו שהבאנו לעיל השיטות לאיזה אות יש לה דמיון], מכל מקום מכיון שאין לה דמיון מוחלט תיארו זאת חז"ל באות יוונית, שבה הדמיון מוחלט ומדויק. ועיין בתוספות יום טוב (פ"ו מ"ג) שכתב על מה שכתב הרע"ב (שם) שכי יוונית היא כמין האות ט'. שראה את אותיות האלפא ביתא היוונית הגדולות [בכתב מרובע], ואין שם דמיון של הכ"ף יוונית לאחת מאותיות הקודש, אך באותיות קטנות האות העשרים היא כמו ט' שלנו. גם במרומי שדה (הוריות יב: ד"ה מאי) כתב, שבכ"ף יוונית הרגל האחת ארוכה מחברתה, וזה אינו נמצא באותיות של הכתב שלנו.

כתב בספר אמרי שפר (אבולעפיא, ח"ג) שיש הבדל בין כתב עברי לכתב יווני, שהכתב העברי נכתב מראש הדף לכיוון פנים [מימין לשמאל] ככתבתנו, אולם הכתב היווני והלועזי הפוך, ונכתב מסוף הדף לראשו [משמאל לימין]. וכתב, שכבר קרה לנו דבר זה עמהם חוץ מהכתב, שאצלינו הלילה קודם ליום, ואצלם היום קודם ללילה. ורמזה זאת התורה במה שכתבה (בראשית א ד) 'ויקרא אלהים לאור יום ולחושך קרא לילה, ויהי ערב ויהי בוקר יום אחד'. והיינו, שלגוים שהם באור העולם הזה קרא יום, שהם מתחילים למנות מהיום, ולישראל שנמצאים בחושך הגלות קרא לילה, שהם מתחילים למנות מהלילה. אולם אנו נתהפך ונצא מאפילה לאורה, מחושך הגלות הזה לאור העולם הבא לעתיד, ומערב החומריות והגשמיות נצא לבוקר הנפשיות, ולילה כאור יום יאיר לנו בחשיכה כאורה.

ברכת שהחיינו על התמנות לרבנות

האחרונים דנו אם אדם העולה לגדולה יברך ברכת שהחיינו. **במור וקציעה** (סי' רג) כתב, שהעולה לגדולה כגון המתמנה לרבנות, אם דעת המקום ודעת הבריות נוחה הימנו, יברך שהחיינו על התמנותו. ואף בן שירש את רבנות אביו, יברך שהחיינו. ואם יש לו אשה ובנים, יברך הטוב והמטיב, שברכת הטוב והמטיב נתקנה כאשר הדבר גורם שמחה לו ולאחרים עמו, ומכיון שכשנתמנה לרבנות הרי זה גורם שמחה לו ולבני ביתו, יברך הטוב והמטיב. והוסיף לחדש אף יותר מכך, שאף אם אין לו אשה ובנים יברך הטוב והמטיב, מכיון שמכל מקום כעת ביושבו על כס הרבנות רבים צריכים לו ונהנים ממנו, וכשיש עוד אנשים השמחים עמו מברך הטוב והמטיב. והביא ראיה מסוגייתנו שמברך שהחיינו, ממה שמבואר שכהן המתמנה בתחילה ומביא מנחה, מברך שהחיינו.

עוד כתב **במור וקציעה**, שאף שהיה מקום לומר שלא יברך שהחיינו על התמנותו לרב, שהרי בהוריות (י.) מבואר שהתמנות של שררה על הציבור הרי זה עבדות, משום שמוטל עליו עול הרבים, ואיך יברך על דבר שהוא עבדות, מכל מקום יכול לברך, כי בודאי יש בה טובה מרובה למי שזוכה לזה ומשמים העמידוהו לכך.

ועוד, שיש בה טובת הגוף, בכך שפרנסתו מצויה לו בכבוד, וגם טובת הנשמה יש לו שכשזוכה להנהיג את הציבור לשם שמים זוכה לנהלם גם לעולם הבא. ועוד טובה יש בזה, שמכיון שמלאכתו נעשית על ידי אחרים שבני עירו מצווים לעשות לו צרכיו ולפרנסו, תורתו מתברכת.

ועוד מעלה יש בזה, שמכיון שעלה לגדולה מוחלין לו על כל עוונותיו, כמבואר בגמרא (סנהדרין יד.), וטובה גדולה היא לו, לפיכך יברך שהחיינו.

אולם בספר **קובץ דרושים** (פיעטרקוב תרפ"ד, סי' ט) כתב ה"ר אברהם יצחק לאמשיטיין, שאין המנהג לברך שהחיינו בעת התמנותו לרב, וזאת משום דברי הגמרא הנ"ל ששררת הרבנות עבדות היא, ואין הרב רשאי ליטול את הרבנות בתורת שררה אלא בתורת עבדות, והרי מי שמשכיר את עצמו לעבד בודאי שלא יברך שהחיינו, וכמו כן המתמנה לרבנות הרי הוא כמשכיר את עצמו לעבדות, ולא יברך שהחיינו.

החתם סופר (שו"ת, או"ח סי' קנו) הביא, שהגאון הגדול מו"ה דוד שטריוזי כ"ץ זצ"ל כשנתמנה לרב ודרש בבית הכנסת, יען היה שמו דוד התחיל ואמר את הפסוק (דברי הימים א' כט י') 'ויברך דוד את ה' לעיני כל הקהל, ויאמר דוד ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם שהחיינו' וכו' [ונסתפק שם שאולי אמר הטוב והמטיב]. ומבאר החתם סופר, שכנראה היה הגאון הנ"ל מסופק אם המתמנה לרב צריך לברך, ומכיון שחשש לברכה לבטלה על כן בירך באופן זה שאמר את הפסוק הנ"ל ולאחריו שהחיינו וכו'.

ובספר **שמח נפש** (גאגין, ערך שהחיינו, דף פ ע"ב) כתב, שמנהג ירושלים הוא, שעושים גלימה חדשה לרב המתמנה, ולובשה בעת המינוי ומברך שהחיינו, ובכך יוצאים מידי ספק, כי אף אם הדין שלא לברך שהחיינו על ההתמנות, מכל מקום עולה לו ברכת שהחיינו על הגלימה החדשה.

ברכה על קניידלאך [- כופתאות] לחם מטוגן ו'מצה בריי'

השולחן ערוך (או"ח סי' קסח ס"י) פסק, שהאוכל חביצא, דהיינו פירורי לחם שנדבקו על ידי מרק, תלוי הדבר, אם נתבשל ויש בהם כזית, מברך המוציא וברכת המזון ואפילו אם אין בו תואר לחם. ואם נתבשל ואין בהם כזית, מברך מזונות וברכה מעין שלש, ואפילו אם יש בו תואר לחם. וביאר המשנה ברורה (ס"ק נה), שמכיון שיש בהם כזית לא בטל מהם תורת לחם, ואפילו שנתבשלו, לפיכך מברך המוציא וברכת המזון.

ולענין קניידלאך [- כופתאות], כתב **המגן אברהם** (ס"ק כח) שאם עשאים מלחם מפורר או מלחם שרוי במים, מברך המוציא, כיון שמתחילתו היה לחם. וכמבואר בסוגייתנו, שאם פירר את הלחם עד שנהיה כסולת, ואחר כך חזר וגיבל הכל יחד וחזר ואפאו, צריך לברך המוציא, ואפילו אם כעת אין עליו תואר לחם, משום שדינו כפירורים שיש בהם כזית שברכתם המוציא אפילו אם אין בהם תורת לחם, ורק אם אין בכל אחד כזית אין מברכין עליהם המוציא. אך **בערוך השולחן** (שם סל"ז) תמה על דברי המגן אברהם, שהרי מה שמבואר בגמרא שכשפיררן וחזר ועירסן מברך המוציא, היינו כשחזר ואפאו, וכמו שפירש רש"י (ברכות לו: ד"ה בשערסון), אך אם חזר ובישלו [ולא אפאו], מברך מזונות, משום שמה שנדבקו ע"י הבישול אין נקרא דיבוקם דיבוק, וכבר אבדה מהם צורת לחם מקודם כשהיו פחות מכזית.

והוסיף **המגן אברהם**, שאם עירב בפירורי הלחם קמח ולש אותם או טיגנם בשמן, יש להסתפק אם הולכים בהם אחר הרוב או לא. ובאופן שפירר מצה, הביא המגן אברהם בשם הכנסת הגדולה בשם הרש"ך, שבאופן זה שכתש מצה ועירב בה ביצים וטיגנה בשמן, מברך מזונות, מכיון שהם נשתנו. ואף שאם כתש מצה כשהיא כתושה ברכתה המוציא, אולם אם עירבה במים וביצים נשתנתה צורתה, ומברך מזונות. ואף אם רוצה לאוכלה קודם הטיגון, ברכתה מזונות, מכיון שנשתנתה צורתה, וכל שכן שלאחר הטיגון ברכתה מזונות. ואף בערוך השולחן כתב בפשיטות, שבודאי באופן זה ברכתו מזונות.

ולענין הברכה על קניידלאך [- כופתאות], הנה **בשולחן ערוך הרב** (סדר ברכת הנהנין פ"ב סי"א) כתב, שאם עשה עיסה בבליה רכה וטיגנה במשקה, מברך עליה מזונות, מכיון שאין עליה תורת לחם כלל, לפי שמתחילה עשאה בבליה רכה ואח"כ נטגנו במשקה. אולם אם רק משח את המחבת במעט שמן כדי שלא תשרף העיסה, אין על זה שם של עיסה מטוגנת, לפי שלא בא השמן כמשקה לעיסה, אלא בא רק להגן על העיסה שלא תשרף. וכתב (שם סט"ו), שלפי זה אם עושה קניידלאך [- כופתאות] ממצה, והיינו שלוקח מצה וכותשה לפירורים דקים, וחוזר ומגבלה במים חמים ובשמן וביצים, מברך עליהם מזונות, לפי שאין עליהם תואר לחם כלל.

ובדבר לחם מטוגן, כתבו המגן אברהם (שם) **והמשנה ברורה** (ס"ק נו), שאם טיגן פרוסות שיש בהם כזית, מברך המוציא. וכתב **בשבט הלוי** (שו"ת, ח"ז סי' כז אות ד), שכמו כן אם טיגן מצה שלימה, מברך עליה המוציא. ודן שם, שאולי לפי השיטות שכל השנה מברכים על מצה ברכת מזונות [ראה לעיל השיטות שהובאו בזה], אף שאין נוהגים כן, מכל מקום באופן שטיגנה אולי יברך עליה מזונות. אולם כתב, שירא לפסוק כן.

אמירת מזמור לתודה בתפילה

המנהג לומר בתפילת שחרית 'מזמור לתודה' קודם 'יהי כבוד', וכמו שכתב בשו"ע (או"ח סי' נא ס"ט). וכתב בבית יוסף (ד"ה כתוב בספר) בשם הארחות חיים (מאה ברכות סי' כו) שמזמור לתודה מצוה למשוך אותו בנגינה ולנגן, כמו שאמרו (ויק"ר טז) שכל השירות עתידות להתבטל חוץ ממזמור לתודה.

במקור אמירתו, הנה בסידור רס"ג (ח"א עמוד 154) אין מוזכר לא סדר 'הודו' ולא 'מזמור לתודה', ובסדור רב עמרם גאון לשחרית של חול לא הזכיר לומר 'מזמור לתודה' ולא בשחרית שבת, אבל בשנויי נוסחאות (ח"א כד:) כתב שנמצא באחד מכתבי היד של סידור רע"ג שאחר שאמר 'וימלא כבודו את כל הארץ אמן ואמן' כתוב ש'אחר כך אומר מזמור לתודה'.

ובסדר התפילות של הרמב"ם לא נזכר מזמור זה לא בחול ולא בשבת. ותחילת הזכרת נוסח זה היא בסידור רש"י ותלמידיו וברוקח, והטור (או"ח שם) כתב שיש מקומות שנוהגים לומר 'מזמור לתודה'.

והנה בסוגייתנו למדו מהפסוקים שיחד עם התודה היו מקריבים ארבעים חלות מארבעה מינים, עשרה מכל מין, שלשים של מצה ועשרה של חמץ. ובדברי הראשונים והאחרונים מצאנו רמזים ב'מזמור לתודה' למנין החלות, ולפי זה דנו לענין אמירת המזמור בשבת.

כתב בסידור רש"י (סי' תיז), שמצא כתוב טעם למה שאין אומרים מזמור לתודה בשבת, לפי שעל קרבן תודה היו אומרים אותו הלויים במקדש, ולשם כך תיקנו משה רבינו, שהוא אחד ממזמורים הנאמרים על ידי משה, שכל מזמורים שבספר תהלים הכתובים אחר 'תפילה למשה איש האלהים' (תהלים ז) ולא נזכר בהם שדוד אמר אותם, בידוע שנאמרו על ידי משה, ואף מזמור זה נאמר על ידו ועל קרבן תודה תיקנו. ונראה שלכן לא הרבה בו יותר מארבעה פסוקים, כנגד ארבע מיני לחמי תודה.

ואם תאמר חמשה פסוקים הם, אינו כן, שהפסוק הראשון אינו אלא דברי סופר שהקדים למזמורו של משה הקדמה זו שבה ביאר שהמזמור הוא מזמור לתודה, ורק מהפסוק 'עבדו את ה' בשמחה' מתחיל המזמור שישד משה, ואין בו אלא ארבעה פסוקים. וכיון שעל קרבן תודה ניתקן, וקרבן תודה אינו דוחה שבת, לכן מדלגים אותו בשבת, שלא יבואו לומר שקרבן תודה דוחה שבת.

וכן כתב הטור (שם) שבאשכנז נוהגים שלא לומר 'מזמור לתודה' בשבת וביום טוב לפי שאין תודה קרבה בהן, אך דעת הטור שאין צריך למנוע מלאמרו כיון שאין לחשוש שמא יבואו להקריב קרבן תודה כשיבנה בית המקדש, שאין אנשים טועים בכך.

ועל דרך דברי רש"י שד' הפסוקים הם כנגד ד' מיני הלחם שבתודה, כתב גם בספר קושיות (סי' צד), שהטעם שאין אומרים 'מזמור לתודה' בשבת הוא לפי שיש בו מ' תיבות לבד 'מזמור לתודה' ועי"ש בדברי המגיה בביאור דרך המנין (שם פסוק א), כנגד מ' לחמים שהיו מקריבים עם התודה, ומ' לחמים לא היו מקריבים בשבת. וכן כתב בסדר טרוויש (פרק א), שמעתי, כי יש בו מ' תיבות, כנגד מ' לחמי תודה, מלבד ב' תיבות הראשונות שאינם מן המנין.

אמנות קודש

במועדו ואפילו בשבת

כתיב (במדבר כב ב) 'תשמרו להקריב לי במועדו' ודרשו חז"ל במועדו אפילו בשבת, נראה לפרש על דרך דכתיב ביחזקאל (כב ח) 'קדשי בית ואת שבתותי חללתי', ויש לדייק מאי המשך לב' עבירות הללו. ונראה דשייכיין אהדדי, דבאמת הקרבן תמידין דוחין את השבת, אלא דכל זה הוא דווקא אם מעלין לכבוד שמו הגדול ועושה כמצותן, משא"כ אם מפגל אותן או עושה שלא כצווין אם כן חלל אפילו שבת. וזה אמר 'קדשי בזיתי', ועי"ז 'את שבתותי חללתי', וזה הוא דאמרה תורה 'תשמרו להקריב לי' דייק לשמי שלא לפגל ושלא לבזות בהו, ועי"ז במועדו אפילו בשבת תוכל להקריב.

(אמרות ה' השלם, פנחס)

איש איש לרבות את העובדי כוכבים שנודרין נדרים ונדבות ישראל אשר יקריבו לה' לעולה וכו'

כתיב (במדבר כב ב) 'צו את בני ישראל ואמרת אליהם את קרבני לחמי'. הכונה כי רק נדרים ונדבות מקבלים מאומות העולם, מה שאין כן חובות קבועים אינם באים כי אם מישראל, כמו שכתבתי במקום אחר בזה, כי עם בני ישראל הם בגדר בני אלקים' (דברים יד א), ועל ידי זה ישראל' (שמות ד כב), 'בנים אתם לה' אלקים' (דברים יד א), ועל ידי זה אינם באים רק מעם בני ישראל בבחינת ישראל מפרנסין לאביהם שבשמים (זוה"ק ויקרא ז), נחת רוח לפניו שאמר ונעשה רצונו (ספרי שלח טז ז), במה שמספיקים דרך השפעת סדרי הממונים שבכל העולמות על ידי קריבות הכוחות בקרבנות.

וזהו בכלל כיבוד אב מאכיל ומשקה (קידושין לא): כביכול מפרנסין בנחת רוח זה, וגדר 'לב נשבר זבחי אלקים רוח נשברה' (תהלים נא יט), 'שמוע מזבח טוב' (שמואל א' טו כב) וזהו גדר בן, כמו שאמרו חז"ל בסוף יומא (עו). וקביל לפניו בכל יום ויום, לכך ירד המן בכל יום. וכן הוא דרך שעשועי אב עם בנו, גם שאין צריך לבנו שיהיה נראה כאילו בנו נתן לו, מה שאין כן מי שאיננו בגדר בן, ולזה רק עם בני ישראל מצוים להקריב התמידים. וזהו שאמר צו שהוא זירוז כידוע (קידושין כט), כי על ידי בחינת בן שייך זירוז כמו שכתבתי במקום אחר, שכיון שנתפרסם שעם בני ישראל הם בגדר בנים, מוטל להזדרז בעבודתו כברא דמפשפש בגנאי דאבוהי (זוה"ק בהר קיב), ומבין ברמז ומזדרז הרבה להפקת רצון אביו ונחת רוח שלו.

(מחזה אברהם, פנחס)

מנה של קודש כפול היה

כתיב (דברים כא יז) 'כי את הבכור וגו' לתת לו פי שנים', מה שהבכור נוטל פי שנים הוא דכבור נאמר (שמות יג ב) 'קדש לי כל בכור, ולבכור דין קודש וחלק ה' נוטל כמו שכתב בלוי (דברים יט) ה' הוא נחלתו, רק ה' נתן לו הבכורה למנה שיטול נחלה בתוך אחיו ומתת ה' היא, ומנה של קודש כפול, ולכן נוטל הבכור שני חלקים, ולכן בשבת היה לחם משנה, אף כי ירד נגד יום שבת עומר אחד, רק זה היה למנה מה' לקדש השבת, ומנה של קודש כפול ולכן היה הלחם משנה.

(תפארת יהונתן, כי תצא)

ממלכת התורה עוז והדר

בשורה מרנינה

ללומדי הכוללים ולכל הוגי התורה
לקראת זמן הקיץ הופיע במהדורה שניה הכרך הראשון של

שולחן ערוך המבואר

'עוז והדר'

על כל הלכות בשר בחלב

יצירת מופת מאין כמוה

ביאור יסודי ובהיר עמוד מול עמוד/
מבוא מקיף לכל סימן/כינוס תורת
הראשונים והפוסקים/אוצר השו"ת/
מפתח ערכים וביאורי מושגים

רבנים ומורי הוראה, ראשי כוללים
ולומדיהם - אין גומרים עליו את ההלל
מתיקות ועמקות התורה להאיר עינים ולשמח לב

להגדיל תורה ולהאדירה

להשיג בחנויות הספרים המובחרות
מוקד הזמנות: 1800-22-55-66

מהדורות ש"ס החתנים 'עוז והדר'

לראשונה

סדר קדשים החדש
עם למעלה ממיליון
תיקונים וציונים
במהדורה המורחבת

ש"ס בינוני מורחב

26 כרכים

רוכשים ומקבלים
'אבות מתיבתא'
מתנה!
עד גמר המלאי

₪ 2750

מהדורת חתנים מפוארת

26 כרכים

רוכשים ומקבלים
'אבות מתיבתא'
מתנה!
עד גמר המלאי

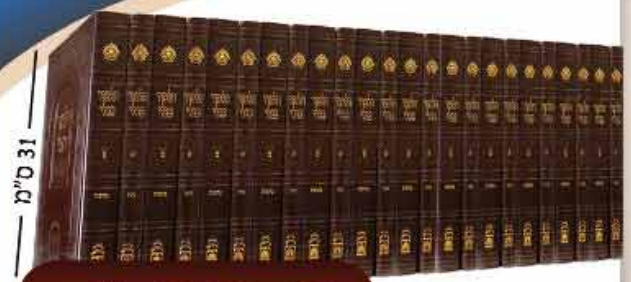
₪ 3090

ש"ס פנינים

₪ 1080

ש"ס בינוני רגיל

₪ 2250

**בכל מהדורה שתבחר
החתן שלך לומד 'בעוז והדר'!**

להגדיל תורה ולהאדירה

להשיג בחנויות הספרים המובחרות
מוקד הזמנות: 1800-22-55-66